

PEDEAPSA CU MOARTEA ȘI DETENȚIUNEA PE VIAȚĂ: CATEGORII DE PEDEPSE EXCEPȚIONALE ÎN DREPTUL PENAL

Corneliu SIRITEANU

CZU: 343.25 + 343.282

csiriteanu@gmail.com

Can a modern society accept the death penalty? This study aims to answer this question. The thesis reflects the historical development of the institution of the death penalty, starting with the revenge of blood in ancient times and ending with the abolition of this institution in most states of the world.

Viața omului - cea mai protejată valoare socială în raport cu pedeapsa excepțională și anume pedeapsa cu moartea, care a avut mai multe etape de dezvoltare, începând cu răzbunarea sângelui, legea talionului, formarea pedepsei cu moartea ca instituție statală și terminând cu abolirea acestei instituții.

Până în prezent, oamenii nu au o viziune clară dacă ar trebui condamnat făptuitorul la pedeapsa cu moartea pentru infracțiunile deosebit de grave, sau nu. Astfel scopul acestui studiu este de a vărsa lumină asupra tuturor aspectelor care să fixeze un răspuns clar: trebuie sau nu să accepte o societate contemporană pedeapsa capitală?

Analiza instituției pedepsei cu moartea, de la apariția ei ca pedeapsă impusă de stat și chiar mai veche, prin aplicarea răzbunării sângelui, nu poate să lase pe cineva indiferent faptului cât de crudă și sălbatică dezvoltare a avut această instituție. Lipsirea de viață ca formă de răzbunare socială față de infractor era întâlnită încă în timpurile străvechi [1, p.57]. Desigur că răzbunarea sângelui, iar mai apoi pedeapsa cu moartea s-au dezvoltat odată cu necesitățile sociale și politice. Pedeapsa nu era personalizată și îndreptată doar în privința făptuitorului, ci chiar și în privința întregii familii a acestuia care nu purta nicio vină.

S-ar părea că odată cu dezvoltarea socială ar începe procesul de umanizare a pedepsei, însă statele antice au pus în aplicare pedepse executate cu asprime și cruzime. Totuși, evoluția istorică a dreptului penal a cunoscut o schimbare prin faptul că răspunderea privată nelimitată a trecut în răspundere privată limitată. În această perioadă, legea talionului a avut o aplicare largă.

Cea mai demonică creație a dreptului penal a fost inchiziția, care a rămas în istorie ca un exemplu al degradării totale ale noțiunii de om, drept și justiție, prin metodele folosite la executarea pedepselor care ajungeau la apogeul cruzimii, în care judecătorul numit din oficiu era acela care întrunea cele trei funcții procesuale: de acuzare, apărare și judecată [2, p.42].

În prezent nu mai vorbim despre executarea pedepsei cu moartea prin metode medievale sau primitive, dar, cu toate acestea, și astăzi instituția este privită ca una inumană prin însăși aplicarea ei. Problemele care prezintă pericol pentru aplicarea acestei pedepse sunt bine definite în mai multe convenții și pacte internaționale. Printre acestea se enumeră și eroarea judiciară care constituie un argument de bază pentru abolirea pedepsei cu moartea. Sub pericolul realizării acestui principiu, o persoană condamnată la pedeapsa cu moartea poate cădea jertfă unei asemenea erori, și odată ce este executată, consecințele devin ireversibile. Dacă în cazul detențiunii pe viață persoana condamnată pe nedrept poate fi achitată, iar sentința revocată, în cazul pedepsei cu moartea eroarea nu mai poate fi reparată. Să nu uităm și de suferințele aduse familiei condamnatului care nu poate fi comparate cu nimic.

„Dacă o țară nu se poate asigura că nu va ucide un cetățean nevinovat, nu ar trebui săucidă deloc” [3]. Acestea au fost cuvintele lui Kirk Bloodsworth care a petrecut nouă ani după gratii, doi dintre care condamnați la moarte, după care a fost demonstrată nevinovăția lui.

De asemenea, aplicarea pedepsei capitale nu duce la împiedicarea infracțiunii. Studiile făcute în această direcție nu au demonstrat oarecare efect de descurajare care ar diminua numărul infracțiunilor în țările în care se aplică pedeapsa cu moartea. De aici și se trage concluzia că este o acțiune inutilă în combaterea factorului infracțional.

Dacă legea penală sancționează atentarea unei persoane la viața alteia, atunci nici statul nu poate atenta la viața unui om ca formă de aplicare a pedepsei pentru anumite categorii de infracțiuni. Ce este sancționat nu poate fi aplicat! Mai mult ca atât, pedeapsa cu moartea în unele state este aplicată pentru infracțiuni ușoare. Spre exemplu, la 28 septembrie 1998, în China, a fost executată o persoană pentru furtul a 60 yuani, echivalent a 7,85 euro.

În RM, pedeapsa capitală a fost abolită în 1995, prin comutarea acesteia în detențiunea pe viață, care la fel este considerată cea mai severă pedeapsă penală. Până atunci însă pedeapsa cu moartea era prevăzută în Codul penal din 1961 al RSSM.

În ceea ce privește detențiunea pe viață, cu toate că această pedeapsă este mai umanizată față de pedeapsa cu moartea, ea trebuie analizată din toate unghiurile, astfel încât să fie excluse circumstanțele care împiedică aplicarea ei în conformitate cu convențiile și tratatele internaționale. În unele state, în care se aplică detențiunea pe viață, persistă unele dificultăți în derularea eficace a aplicării acestei instituții la capitolul executării. Inclusiv în Republica Moldova există unele aspecte care deocamdată nu s-au conformat cu standardele europene, ceea ce urmează de promovat pentru viitor.

Una dintre probleme ar fi limitarea condamnatului la vizitele de lungă durată în cazul când acesta se află în regim inițial, dacă infracțiunea pentru care a fost condamnat nu a fost îndreptată împotriva membrilor familiei [4, p.11]. O comunicare cât mai strânsă cu membrii familiei i-ar întări speranța că dacă va avea un comportament decent și se va conforma cu condițiile de revizuire a pedepsei, va putea depune demersul pentru liberarea condiționată în urma executării efective a 30 de ani de detenție.

O apreciere a instituției pedepsei cu moartea și a aplicării acesteia a fost posibilă după interviuarea mai multor persoane cu diferite vârste, din diferite domenii de activitate, inclusiv din sistemul judiciar.

În urma unei analize bazate pe răspunsul persoanelor intervievate, dacă sunt pentru sau împotriva pedepsei cu moartea, s-a ajuns la concluzia că taberele se împart practic în jumătate. Unii dintre cei care au optat pentru aplicarea pedepsei cu moartea au menționat că își doresc ca pedeapsa să fie proporțională infracțiunii și că pentru omor infractorul trebuie supus pedepsei capitale. Alții au optat pentru pedeapsa cu moartea, deoarece nu vedeau logică întreținerea condamnaților pentru tot restul vieții din banii contribuabililor. Unii dintre cei care au fost împotriva pedepsei cu moartea și-au exprimat dorința ca persoana să fie condamnată la detențiunea pe viață, adăugând faptul că o viață petrecută în detențiune va fi mai severă decât să scape de suferințe odată cu executarea sentinței de pedeapsă cu moartea. Ceilalți au fost loiali cu principiul aboliționist și au apreciat pedeapsa capitală ca o pedeapsă inutilă și inumană. După ce însă celor ce au fost pentru pedeapsa capitală li s-au adus așa argumente precum eroarea judiciară, majoritatea dintre ei și-au schimbat opinia. Deci, dacă persoanele sunt informate despre efectele pedepsei cu moartea, poate fi cu ușurință promovată abolirea acestei pedepse.

Cu toate acestea, din momentul când oamenii s-au reunit în triburi și ginți, de la legile lui Hammurabi care au fost scrise în anii 1792-1750 î.e.n. și până în prezent, abolirea globală a pedepsei cu moartea încă nu a fost realizată. Dacă analizăm atent dezvoltarea tendinței abolirii pedepsei cu moartea, vedem că a început intensiv în mai multe state în sec. al XVIII-lea, dar a fost reintrodusă înainte și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, odată cu instaurarea regimurilor fasciste în Germania și în alte state cu politici dictatoriale, ceea ce ne dă un semnal că dacă nu s-ar preveni un eventual al treilea război mondial, atunci este foarte probabil ca instituția pedepsei cu moartea să reinvie pentru anumite categorii de infracțiuni, așa ca crimele de război sau genocidul. Aceasta s-ar putea întâmpla chiar și în statele europene care atât de mult luptă împotriva aplicării acestei instituții și care au consfințit acest principiu în Protocolul nr. 13 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale de la Vilnius, privind abolirea pedepsei cu moartea în toate circumstanțele, inclusiv pentru acte săvârșite în timp de război sau de pericol iminent de război [5].

Referințe:

1. ТАГАНЦЕВ, П.С. *Смертная казнь: Сборник статей*. С-Петербург: Гос. тип., 1913.
2. POENARU, I. *Pedeapsa cu moartea „pro” sau „contra”*. București: Lumina Lex, 1994.
3. *Solicită încetarea pedepsei cu moartea*, 2012. Disponibil: <https://www.ohchr.org/en/stories/2012/07/calls-end-death-penalty>
4. DROSU, V., BURCIU, N. *Detențiunea pe viață și liberarea condiționată înainte de termen în Moldova*. Chișinău: Bons Offices, 2017.
5. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf